

आर्थिक वर्ष २०८२/८३ को मौद्रिक नीति

नेपाल राष्ट्र बैंक
केन्द्रीय कार्यालय
बालुवाटार, काठमाडौं
असार २०८२

आर्थिक वर्ष २०८२/८३ को मौद्रिक नीति

पृष्ठभूमि

१. नेपाल राष्ट्र बैंक ऐन, २०५८ बमोजिम आर्थिक स्थायित्व र अर्थतन्त्रको दिगो विकासको लागि मूल्य र शोधनान्तर स्थिरता कायम गर्ने मूलभूत उद्देश्यका साथ यस बैंकले आर्थिक वर्ष २०५९/६० देखि मौद्रिक नीति सार्वजनिक गर्दै आएको छ । यस श्रृङ्खलामा आर्थिक वर्ष २०८२/८३ को मौद्रिक नीति चौबिसौं रहेको छ ।
२. आर्थिक वर्ष २०८२/८३ को मौद्रिक नीतिमा अघिल्लो आर्थिक वर्षको मौद्रिक नीतिको समीक्षा, आर्थिक तथा वित्तीय स्थिति एवम् परिदृश्यको विश्लेषण, नीतिगत व्यवस्था र प्रमुख कार्यक्रमहरू समावेश गरिएको छ । यसका अतिरिक्त विदेशी विनिमय व्यवस्थापन, वित्तीय क्षेत्र सुधार एवम् नियमन, भुक्तानी प्रणाली, लघुवित्त, वित्तीय पहुँच एवम् ग्राहक संरक्षण र सम्पत्ति शुद्धीकरण निवारण लगायतका नीति तथा कार्यक्रमहरूसमेत यस मौद्रिक नीतिमा समावेश गरिएको छ ।
३. विश्वको आर्थिक वृद्धिदरमा क्रमिक सुधार देखिए तापनि पछिल्लो समय भूराजनीतिक तनाव र कतिपय मुलुकको कठोर व्यापार नीतिको कारण अनिश्चितता बढेको छ । तथापि, विश्व मुद्रास्फीतिमा क्रमिक सुधार आई कोभिडपूर्वको स्थितिमा पुग्न लागेको अन्तर्राष्ट्रिय मुद्रा कोषको विश्लेषण रहेको छ । आर्थिक वृद्धिदर र मुद्रास्फीति दुवै न्यून रहेका विश्वका अधिकांश मुलुकका केन्द्रीय बैंकहरूले आर्थिक विस्तारलाई सहयोग गर्न लचिलो मौद्रिक नीति अवलम्बन गर्न थालेका छन् ।
४. अर्थतन्त्र क्रमशः लयमा फर्कन थालेको छ । मुद्रास्फीति वाञ्छित सीमाभित्र रहेको छ । विप्रेषण आप्रवाह, विदेशी पर्यटक आगमन र निर्यातको बढोत्तरीले विदेशी विनिमय सञ्चित बढेको छ । विगत दुई वर्षदेखि सङ्कुचनमा रहेका आर्थिक क्षेत्रहरूसमेत विस्तार भई आर्थिक वृद्धि दर अघिल्लो वर्षको तुलनामा सुधार भएको छ ।
५. बैंकिङ क्षेत्रमा तरलता पर्याप्त रहेको कारण निक्षेप र कर्जाको भारित औसत ब्याजदरहरू घट्दो क्रममा रहेका छन् । औसत मुद्रास्फीतिभन्दा निक्षेपको औसत ब्याजदर उच्च रहेको छ । बढ्दो तरलता र घट्दो ब्याजदरको लाभ अर्थतन्त्रले लिन सक्ने स्थितिमा रहेको छ । वित्तीय क्षेत्रमा स्थायित्व कायम रहेको छ । तथापि, बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको निष्कृय कर्जा अनुपात तथा गैरबैंकिङ सम्पत्ति र कालोसूचीमा पर्नेहरूको संख्या बढ्दै गएकोले सजग रहनु पर्ने स्थिति छ ।
६. वित्तीय सेवामा नागरिकको गुणस्तरीय पहुँच अभिवृद्धि गर्न, साधनलाई पुँजी निर्माणमा प्रोत्साहित गर्न र वित्तीय प्रणाली स्वस्थ र सवल बनाउन नीतिगत, संरचनात्मक र कार्यगत सुधार आवश्यक देखिएको छ । यसका लागि तथ्य र सम्बादमा आधारित नीति निर्माण, अन्तर्राष्ट्रिय असल अभ्यासअनुरूपको विवेकशील नियमन, प्रभावकारी सुपरिवेक्षण र ग्राहकमैत्री बैंकिङ

प्रणालीको विकासमा जोड दिनु आवश्यक छ । त्यसैगरी, बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूबाट प्रवाह हुने सेवालाई क्रमिक रुपमा विशिष्टीकृत गर्दै बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको वर्गीकरण र कार्यदायरामा पुनरावलोकन गर्न आवश्यक देखिएको छ ।

७. उपर्युक्त पृष्ठभूमिमा मौद्रिक नीति तर्जुमा गर्दा अन्तर्राष्ट्रिय/राष्ट्रिय आर्थिक तथा वित्तीय स्थिति एवम् परिदृश्य र यस बैंकको चौथो रणनीतिक योजनालाई आधार बनाइएको छ । नेपाल सरकारको आर्थिक वर्ष २०८२/८३ को बजेट र सोही योजनालाई समेत ध्यानमा राखिएको छ । त्यसैगरी, नेपाल सरकारले गठन गरेको उच्चस्तरीय आर्थिक सुधार सुझाव आयोगको प्रतिवेदन, मौद्रिक नीति सुझाव समिति, बैंकिङ क्षेत्र सुधार सुझाव कार्यदल र सरोकारवालाहरूबाट प्राप्त राय/सुझाव समेतलाई मध्यनजर गरी आर्थिक वर्ष २०८२/८३ को मौद्रिक नीति तर्जुमा गरिएको छ ।

आर्थिक वर्ष २०८१/८२ को मौद्रिक नीतिको कार्यान्वयन स्थिति

आर्थिक तथा मौद्रिक लक्ष्यहरूको स्थिति

८. आर्थिक वर्ष २०८१/८२ का लागि मुद्रास्फीति ५.० प्रतिशतको सीमाभित्र कायम राख्ने लक्ष्य रहेकोमा २०८२ जेठ महिनासम्मको औसत उपभोक्ता मुद्रास्फीति ४.२४ प्रतिशत रहेको छ । २०८२ जेठ महिनामा वार्षिक बिन्दुगत मुद्रास्फीति २.७२ प्रतिशत रहेको छ ।
९. आर्थिक वर्ष २०८१/८२ को मौद्रिक नीतिले कम्तीमा सात महिनाको वस्तु तथा सेवा आयात धान्न पर्याप्त हुने गरी विदेशी विनिमय सञ्चिति कायम राख्ने लक्ष्य लिएकोमा २०८२ जेठ मसान्तमा कायम रहेको सञ्चिति १४.७ महिनाको वस्तु तथा सेवा आयात धान्न पर्याप्त रहेको छ ।
१०. आर्थिक वर्ष २०८१/८२ को मौद्रिक नीतिले ब्याजदर करिडोरको माथिल्लो सीमाको रुपमा रहेको स्थायी तरलता सुविधाको ब्याजदर ६.५ प्रतिशत, तल्लो सीमाको रुपमा रहेको स्थायी निक्षेप सुविधाको ब्याजदर ३.० प्रतिशत र नीतिगत दर ५.० प्रतिशत निर्धारण गरी भारित औसत अन्तरबैंक दर नीतिगत दरको हाराहारीमा कायम गराउने सञ्चालन लक्ष्य तय गरेको थियो । २०८२ जेठ मसान्तसम्ममा भारित औसत अन्तरबैंक दर ३.० प्रतिशत कायम रहेको छ । मौद्रिक नीतिको व्यवस्थाअनुसार तरलता व्यवस्थापनका लागि स्वचालित र नियममा आधारित खुला बजार कारोबार सञ्चालन गरिएको छ ।

तरलता व्यवस्थापन तथा ब्याजदर

११. आर्थिक वर्ष २०८१/८२ को एघार महिनासम्ममा निक्षेप संकलन बोलकबोलमार्फत ८१ पटक गरी रु.२७ खर्ब ८४ अर्ब ८० करोड तथा स्थायी निक्षेप सुविधामार्फत १३५ पटक गरी रु.१८५ खर्ब ५८ अर्ब ७० करोड तरलता प्रशोचन भएको छ । यस अवधिमा बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले ओभरनाइट तरलता सुविधामार्फत उपभोग गरेको रु.२ अर्ब ७० करोड^१ घटाउँदा

^१ कारोबारमा आधारित

खुद रु.२१३ खर्ब ४० अर्ब ८० करोड तरलता प्रशोचन भएको छ । अघिल्लो आर्थिक वर्षमा खुला बजार कारोबारका विभिन्न उपकरणमार्फत खुद रु.३८ खर्ब ६८ अर्ब ८४ करोड तरलता प्रशोचन गरिएको थियो ।

१२. आर्थिक वर्ष २०८१/८२ को एघार महिनासम्ममा विदेशी विनिमय बजारबाट अमेरिकी डलरको खुद खरिदमार्फत रु.६७३ अर्ब २५ करोड तरलता प्रवाह भएको छ । अघिल्लो आर्थिक वर्षमा यस्तो कारोबारमार्फत रु.७८३ अर्ब ४७ करोड तरलता प्रवाह भएको थियो ।
१३. यस अवधिमा अल्पकालीन ब्याजदरहरू स्थायी निक्षेप सुविधा दरकै हाराहारीमा रहेका छन् । बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको भारित औसत अन्तरबैंक दर अघिल्लो आर्थिक वर्ष औसत ३.६२ प्रतिशत रहेकोमा २०८२ जेठसम्ममा औसत २.९९ प्रतिशत कायम भएको छ । यसैगरी, ९९-दिने ट्रेजरी बिल्सको भारित औसत ब्याजदर २०८१ असारमा ३.०० प्रतिशत रहेकोमा २०८२ जेठमा २.९४ प्रतिशत कायम भएको छ ।
१४. बैंक तथा वित्तीय संस्थाको अल्पकालीन ब्याजदरहरू न्यून रहेकोले निक्षेप र कर्जाको ब्याजदरहरू समेत घट्दै गएका छन् । २०८१ जेठमा वाणिज्य बैंकहरूको निक्षेपको भारित औसत ब्याजदर ६.१७ प्रतिशत, विकास बैंकहरूको ७.०७ प्रतिशत र वित्त कम्पनीहरूको ८.२८ प्रतिशत रहेकोमा २०८२ जेठमा यस्ता औसत ब्याजदरहरू क्रमशः ४.२९ प्रतिशत, ५.०२ प्रतिशत र ६.०९ प्रतिशत कायम भएको छ । यसैगरी, २०८१ जेठमा वाणिज्य बैंकहरूको कर्जाको भारित औसत ब्याजदर १०.१५ प्रतिशत, विकास बैंकहरूको ११.६३ प्रतिशत र वित्त कम्पनीहरूको १२.८५ प्रतिशत रहेकोमा २०८२ जेठमा यस्ता औसत ब्याजदरहरू क्रमशः ७.९९ प्रतिशत, ९.४० प्रतिशत र १०.२२ प्रतिशत कायम भएको छ ।

क्षेत्रगत कर्जा, विपन्न वर्ग र सहूलियतपूर्ण कर्जाको स्थिति

१५. २०८२ वैशाख मसान्तमा वाणिज्य बैंकहरूबाट लगानीमा रहेको कुल कर्जामध्ये कृषि क्षेत्रमा १३.९ प्रतिशत (रु.६४७ अर्ब ८५ करोड), ऊर्जा क्षेत्रमा ९.० प्रतिशत (रु.४१८ अर्ब ७४ करोड) र लघु, घरेलु, साना एवम् मझौला उद्यम क्षेत्रमा १०.८ प्रतिशत (रु.५०३ अर्ब ३९ करोड) रहेको छ । यसैगरी, विकास बैंकहरूबाट कृषि, लघु, घरेलु तथा साना उद्यम/व्यवसाय, ऊर्जा र पर्यटन क्षेत्रमा कुल कर्जाको २६.४ प्रतिशत (रु.१३२ अर्ब ८८ करोड) र वित्त कम्पनीहरूबाट १८.८ प्रतिशत (रु.१९ अर्ब ६ करोड) कर्जा लगानीमा रहेको छ ।
१६. वाणिज्य बैंकहरूबाट प्रवाह भएको कुल कर्जामध्ये २०८१ चैत मसान्तमा औसत ५.६ प्रतिशत (रु. २६२ अर्ब २२ करोड) कर्जा विपन्न वर्गमा प्रवाह भएको छ । यसैगरी, विकास बैंकहरूबाट ७.१ प्रतिशत (रु. ३६ अर्ब १७ करोड) र वित्त कम्पनीहरूबाट ५.५ प्रतिशत (रु. ५ अर्ब ६० करोड) कर्जा विपन्न वर्गमा प्रवाह भएको छ ।
१७. नेपाल सरकारबाट ब्याज अनुदान प्रदान हुने सहूलियतपूर्ण कर्जा कार्यक्रमअन्तर्गत २०८२ जेठ मसान्तमा ९८ हजार ५ सय २८ ऋणीलाई प्रवाह भएको कर्जामध्ये रु.८५ अर्ब १० करोड कर्जा बक्यौता रहेको छ ।

अन्य प्रमुख नीतिगत व्यवस्थाहरूको कार्यान्वयन स्थिति

१८. बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले असल कर्जाका लागि कायम गर्नुपर्ने कर्जा नोक्सानी व्यवस्थालाई १.२ प्रतिशतबाट कमशः घटाई १.० प्रतिशत कायम गरिएको छ । यसैगरी, Capital Adequacy Framework अन्तर्गत रहेको Countercyclical Capital Buffer वापत बैंक तथा वित्तीय संस्थाले थप गर्नुपर्ने पुँजी आर्थिक वर्ष २०८१/८२ का लागि शून्य प्रतिशत रहेको छ । निर्माण लगायतका क्षेत्रमा प्रवाहित कर्जालाई २०८२ असारसम्म पुनरसंरचना र पुनर्तात्त्विकीकरण गर्न सहजीकरण गरिएको छ । मार्जिन प्रकृतिका कर्जाको जोखिम भार १२५ प्रतिशतबाट घटाई १०० प्रतिशत कायम गरिएको छ ।
१९. बैंक तथा वित्तीय संस्थाको निष्कृत्य वर्गमा वर्गीकरण भएको कर्जा नियमित भएको ६ महिनापछि मात्र असल वर्गमा वर्गीकरण गर्न सकिने व्यवस्थालाई परिमार्जन गरी ६ महिनासम्म सूक्ष्म निगरानी वर्गमा वर्गीकरण गरी उक्त अवधिपछि मात्र असल वर्गमा वर्गीकरण गर्न सकिने व्यवस्था गरिएको छ ।
२०. सम्पत्ति शुद्धीकरण निवारण सम्बन्धमा सूचक संस्थाले पालना गर्नुपर्ने दायित्वका लागि Guideline on Targeted Financial Sanctions for Financial Institutions कार्यान्वयनमा ल्याइएको छ ।
२१. पुँजीकोष गणना गर्ने सन्दर्भमा Regulatory Retail Portfolio अन्तर्गत गणना हुनसक्ने कर्जाको अधिकतम सीमालाई रु.२ करोडबाट बढाएर रु.२ करोड ५० लाख कायम गरिएको छ ।
२२. बैंक तथा वित्तीय संस्थालाई वातावरणमैत्री क्षेत्रमा कर्जा तथा लगानी अभिवृद्धि गर्न प्रोत्साहित गर्ने उद्देश्यले Nepal Green Finance Taxonomy जारी गरिएको छ ।
२३. परिवर्त्य विदेशी मुद्रा खाताबाट खर्च गर्न सकिने सटही सुविधाको सीमा वृद्धि गरिएको छ । वस्तु तथा सेवा आयातसम्बन्धी सटही सुविधालाई सहज बनाई वार्षिक तथा क्षेत्रगत सीमा निर्धारण गरिएको छ । नेपाल राष्ट्र बैंक, विदेशी लगानी तथा ऋण व्यवस्थापन विनियमावली, २०७८ को चौथो संशोधनमार्फत विदेशी लगानी तथा ऋणसम्बन्धी व्यवस्थालाई थप सरलीकरण गरिएको छ । विदेशी विनिमय जोखिम न्यूनीकरणको उपकरण प्रयोगमा ल्याउन नेपाल राष्ट्र बैंक स्वाप कारोबार विनियमावली, २०८१ जारी गरिएको छ । विदेशी विनिमय कारोबार गर्ने बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले नियमानुसार विदेशमा गर्ने लगानीको विनिमय जोखिम कम गर्न प्रयोग गरिने नन्डेलिभरेबल फरवार्डको अधिकतम सीमालाई प्राथमिक पुँजीको १५ प्रतिशतबाट वृद्धि गरी २० प्रतिशत कायम गरिएको छ ।
२४. विदेशबाट सामान आयात गर्दा Document Against Payment र Document Against Acceptance को माध्यमबाट आयात गर्न सकिने सीमा अमेरिकी डलर ६० हजारबाट वृद्धि गरी १ लाख कायम गरिएको छ । साथै, ड्राफ्ट/टी.टी. को माध्यमबाट वस्तु आयात गर्दा उपलब्ध हुने सटही सुविधाको सीमा अमेरिकी डलर ३५ हजारबाट वृद्धि गरी ५० हजार कायम गरिएको छ । नेपाल सरकारका निकायलाई सार्वजनिक खरिद कानुनबमोजिम गरिएको खरिदको भुक्तानी

- गर्न आवश्यक पर्ने सटही सुविधामा ड्राफ्ट/टी.टी.को सीमा लागु नहुने एवम् एकभन्दा बढी भुक्तानीको माध्यम प्रयोग गर्न सक्ने व्यवस्था कार्यान्वयनमा आएको छ ।
२५. बैकिङ तथा भुक्तानी प्रणालीसम्बन्धी कार्य गर्ने वित्तीय नवप्रवर्तकहरूलाई नीतिगत एवम् नियामकीय व्यवस्थाको जानकारी तथा नियामकीय पहुँच विस्तार गर्ने उद्देश्यले सरोकारवाला निकाय र निजी क्षेत्रको समेत सहभागिता हुने गरी Digital Finance Innovation Hub स्थापना गरिएको छ ।
 २६. राष्ट्रिय भुक्तानी स्वीच पूर्ण रूपमा सञ्चालनमा ल्याउन आवश्यक पर्ने पूर्वाधार र संस्थागत संरचना तयार गरिएको छ ।
 २७. आर्थिक वर्ष २०८०/८१ लाई आधार वर्ष मानेर उपभोक्ता मूल्य सूचकाङ्क र तलब तथा ज्यालादर सूचकाङ्क प्रकाशन गर्न थालिएको छ ।
 २८. आर्थिक वर्ष २०८१/८२ को मौद्रिक नीति र त्यसको त्रैमासिक समीक्षाहरूमा भएका व्यवस्थाबमोजिम बैंक खाता रोक्का तथा फुकुवा विनियमावली, २०८१; बैंक तथा वित्तीय संस्थाको सामाजिक उत्तरदायित्वसम्बन्धी मार्गदर्शन, २०८१ र बचत तथा ऋणको कारोबार गर्ने सहकारी संस्थाका लागि निर्देशन तथा मापदण्ड, २०८१ जारी भएका छन् । यसैगरी, लघुवित्त वित्तीय संस्थाहरूका लागि सञ्चालन मार्गदर्शन, २०८१ तथा जोखिम व्यवस्थापनका लागि Risk Management Guidelines for Microfinance Institutions जारी गरिएको छ । लघुवित्त वित्तीय संस्थाहरूले वित्तीय विवरण प्रकाशन गर्दा नेपाल वित्तीय प्रतिवेदन मान (NFRS) बमोजिम प्रकाशन गर्नुपर्ने व्यवस्था गरिएको छ ।
 २९. आर्थिक वर्ष २०८१/८२ को मौद्रिक नीति र त्रैमासिक समीक्षाहरूमा गरिएको नीतिगत व्यवस्थाहरूको कार्यान्वयन स्थितिको पूर्ण विवरण अनुसूची २ मा उल्लेख गरिएको छ ।

समष्टिगत आर्थिक स्थिति र परिदृश्य

अन्तर्राष्ट्रिय आर्थिक स्थिति एवम् परिदृश्य

३०. कोभिड-१९ महामारीपश्चात् क्रमशः सुधार हुँदै गएको विश्व अर्थतन्त्र बढ्दो भूराजनीतिक तनाव र पछिल्लो समय ठूला अर्थतन्त्रहरूबीचको कठोर व्यापारिक नीतिले पुनः प्रभावित हुन थालेको अन्तर्राष्ट्रिय मुद्राकोषको विश्लेषण रहेको छ^१ । फलस्वरूप, सन् २०२४ मा ३.३ प्रतिशतले विस्तार भएको विश्व अर्थतन्त्र सन् २०२५ मा २.८ प्रतिशतले मात्र बढ्ने प्रक्षेपण रहेको छ । सन् २०२४ मा १.८ प्रतिशतले विस्तार भएको विकसित अर्थतन्त्र सन् २०२५ मा १.४ प्रतिशतले विस्तार हुने र सन् २०२४ मा ४.३ प्रतिशतले विस्तार भएको उदीयमान तथा विकासोन्मुख अर्थतन्त्र सन् २०२५ मा ३.७ प्रतिशतले विस्तार हुने कोषको प्रक्षेपण रहेको छ । सन् २०२४ मा भारत र चीनको अर्थतन्त्र क्रमशः ६.५ प्रतिशत र ५.० प्रतिशतले विस्तार

^१ वर्ल्ड इकोनोमिक आउटलुक (अप्रिल, २०२५), अन्तर्राष्ट्रिय मुद्राकोष ।

- भएकोमा सन् २०२५ मा कमशः ६.२ प्रतिशत र ४.० प्रतिशतले मात्र विस्तार हुने कोषको प्रक्षेपण छ ।
३१. विगत तीन वर्षदेखि विश्व मुद्रास्फीति घट्दै गएको छ । सन् २०२४ मा ५.७ प्रतिशत रहेको विश्वको उपभोक्ता मुद्रास्फीति सन् २०२५ मा ४.३ प्रतिशत रहने कोषको प्रक्षेपण रहेको छ । विकसित अर्थतन्त्रको मुद्रास्फीति सन् २०२४ मा २.६ प्रतिशत रहेकोमा सन् २०२५ मा २.५ प्रतिशतमा सीमित हुने प्रक्षेपण छ । साथै, उदीयमान तथा विकासशील अर्थतन्त्रको मुद्रास्फीति सन् २०२४ मा ७.७ प्रतिशत रहेकोमा सन् २०२५ मा ५.५ प्रतिशतमा सीमित हुने प्रक्षेपण छ । विश्व मुद्रास्फीति घट्ने कममा रहे तापनि भू-राजनीतिक तनाव र केही मुलुकहरूको कठोर व्यापार नीतिले मूल्यमा चाप पर्न सक्ने जोखिम कायमै रहेको कोषको विश्लेषण रहेको छ ।
३२. मुद्रास्फीति घट्दै गएसँगै विश्वका अधिकांश मुलुकहरूले लचिलो मौद्रिक नीति अवलम्बन गर्न थालेका छन् । युरोपियन केन्द्रीय बैंक (ECB) ले सन् २०२४ जुनदेखि आठ पटक निक्षेप सुविधा दरलाई घटाएको छ । यसैगरी, भारतीय रिजर्व बैंकले सन् २०२३ फेब्रुअरीदेखि ६.५ प्रतिशत कायम गरेको नीतिगत दर सन् २०२५ फेब्रुअरी यता लगातार तीन पटक घटाएर सन् २०२५ जुनमा ५.५ प्रतिशत कायम गरेको छ । पिपुल्स बैंक अफ चाइनाले २०२३ जुनमा ३.५५ प्रतिशत रहेको एक वर्षे लोन प्राइम रेट घटाएर २०२५ जुनमा ३.०० प्रतिशत कायम गरेको छ । अमेरिकी फेडरल रिजर्वले फेडरल फण्ड्स रेटलाई सन् २०२४ सेप्टेम्बरको ५.२५-५.५ प्रतिशतको दायराबाट तीन पटक घटाएर सन् २०२४ डिसेम्बरमा ४.२५-४.५० प्रतिशतको दायराभित्र कायम गरी निरन्तरता दिएको छ ।

राष्ट्रिय आर्थिक स्थिति समीक्षा एवम् परिदृश्य

वास्तविक क्षेत्र

३३. आर्थिक वर्ष २०८१/८२ मा आर्थिक वृद्धि ४.६१ प्रतिशत हुने राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालयको अनुमान छ । अघिल्लो आर्थिक वर्ष आर्थिक वृद्धि ३.६७ प्रतिशत रहेको थियो । आर्थिक वर्ष २०८१/८२ मा कृषि क्षेत्र ३.२८ प्रतिशत, उद्योग क्षेत्र ४.५३ प्रतिशत र सेवा क्षेत्र ४.२१ प्रतिशतले वृद्धि हुने अनुमान छ । अघिल्ला दुई आर्थिक वर्षहरूमा उत्पादनमूलक उद्योग, निर्माण र थोक तथा खुद्रा व्यापार उप-क्षेत्रहरू संकुचनमा गएकोमा आर्थिक वर्ष २०८१/८२ मा ती सबै उपक्षेत्रहरू विस्तार हुने अनुमान छ । आर्थिक वर्ष २०८१/८२ को तेस्रो त्रयमासमा आर्थिक वृद्धि ४.८ प्रतिशत रहेको राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालयको पछिल्लो अनुमान छ ।
३४. यो वर्ष समयमै मनसुन भित्रिएकोले धान लगायतका वर्षे वालीहरूको उत्पादनमा सकारात्मक प्रभाव पर्ने अनुमान छ । त्यसैगरी, सरकारले उन्नत बीउमा अनुदान दिएको, रासायनिक मल सहज रुपमा उपलब्ध गराएको र धान, मकै, गहुँ, उखु तथा कफीको खेती गरिनुअगावै न्यूनतम समर्थन मूल्य निर्धारण गर्ने व्यवस्था गरेकोले कृषि क्षेत्रको वृद्धिदर सन्तोषजनक रहने अनुमान छ ।

३५. निर्माणाधीन राष्ट्रिय गौरवका तथा उच्च प्राथमिकता प्राप्त पूर्वाधार आयोजनाहरूमध्ये नागदुङ्गा सुरुङ्गमार्ग, काठमाडौँ-तराई द्रुतमार्ग, पृथ्वी लोकमार्गको पोखरा-मुग्लिन सडक खण्ड, भेरी-बबई बहुउद्देश्यीय परियोजना, सिद्धबाबा सुरुङ्गमार्गलगायतका आयोजनाहरू सम्पन्न हुने चरणमा रहेका छन्। यस्ता आयोजनाहरूको निर्माणपश्चात् उद्योग र सेवा क्षेत्रको क्षमता विस्तारमा सहयोग पुग्दै आर्थिक क्रियाकलाप विस्तार हुने अनुमान रहेको छ। यसैगरी, आगामी पाँच वर्षसम्म जडित जलविद्युत क्षमता प्रत्येक वर्ष कम्तीमा एक हजार मेगावाटका दरले थपिने गरी निर्माण कार्य अघि बढेको छ। बंगलादेशसँग विद्युत खरिद सम्झौता भई २०८२ असार १ गतेबाट विद्युत निर्यात हुन थालेको छ।
३६. पर्यटक आगमन संख्या कोभिड-१९ अघिको अवस्थामा पुग्नुको साथै पर्यटन पूर्वाधार विस्तार भएको छ। पोखरा र लुम्बिनी अन्तर्राष्ट्रिय विमानस्थल पूर्ण क्षमतामा सञ्चालन भएमा आन्तरिक तथा वाह्य पर्यटन र यससँग सम्बन्धित अर्थतन्त्रमा अग्र-पृष्ठ सम्बन्धका क्षेत्रहरूमा उत्पादन एवम् रोजगारी वृद्धि हुने सम्भावना रहेको छ। नेपाल सरकारले आर्थिक वर्ष २०८२/८३ को बजेटमार्फत सूचना प्रविधि सेवा निर्यातका लागि नीतिगत सहजीकरण गर्ने, साना तथा मझौला उद्यम प्रोत्साहन गर्ने लगायतका कार्यक्रम ल्याएकोले सेवा निर्यात विस्तार हुने अनुमान छ।
३७. आर्थिक वर्ष २०८२/८३ मा नेपाल सरकारले ६.० प्रतिशतको आर्थिक वृद्धि हासिल गर्ने लक्ष्य राखेको छ। तीनै तहका सरकारको बजेटमा पुँजीगत खर्चको विनियोजन अधिल्लो वर्षको तुलनामा बढेको, वित्तीय प्रणालीमा न्यून ब्याजदरसहित लगानीको लागि पर्याप्त तरलता रहेको र लगानीसम्बन्धी कानूनहरू सुधार भई लगानीको वातावरण थप अनुकूल हुँदै गएको सन्दर्भमा कृषि, सेवा र पूर्वाधार क्षेत्रको विकास तथा विस्तार भई लक्षित आर्थिक वृद्धिदर हासिल गर्न सहज हुने देखिन्छ।

मुद्रास्फीति

३८. आर्थिक वर्ष २०८१/८२ को एघार महिनासम्ममा औसत उपभोक्ता मुद्रास्फीति ४.२४ प्रतिशत रहेको छ। आर्थिक वर्ष २०८०/८१ मा वार्षिक औसत उपभोक्ता मुद्रास्फीति ५.४४ प्रतिशत रहेको थियो। २०८२ जेठमा खाद्य समूहको मुद्रास्फीति ०.५४ प्रतिशत र गैरखाद्य तथा सेवा क्षेत्रको मुद्रास्फीति ३.९४ प्रतिशत रही वार्षिक विन्दुगत मुद्रास्फीति २.७२ प्रतिशत रहेको छ। यस अवधिमा आन्तरिक कृषि उत्पादन बढेको, भारतमा थोक तथा उपभोक्ता मुद्रास्फीति घटेको, अन्तर्राष्ट्रिय बजारमा कच्चा तेलको मूल्यमा सुधार आएको र आन्तरिक ढुवानीसमेत सहज रहेकोले मुद्रास्फीतिमा उल्लेख्य सुधार आएको हो।
३९. पछिल्ला महिनाहरूमा मुद्रास्फीति चाप न्यून हुँदै गएको, मनसुन समयमै भित्रिएकोले खाद्यान्न उत्पादन सकारात्मक हुने देखिएको र नेपालको मुद्रास्फीतिमा प्रत्यक्ष प्रभाव हुने भारतको मुद्रास्फीति क्रमशः कम हुँदै आगामी वर्ष ३.७ प्रतिशत रहने प्रक्षेपण रहेको सन्दर्भमा आर्थिक वर्ष २०८२/८३ मा मुद्रास्फीति ५.० प्रतिशतको हाराहारीमा रहने प्रक्षेपण रहेको छ।

बाह्य क्षेत्र

४०. पछिल्लो समयमा वैदेशिक व्यापारले गति लिन थालेको छ । आर्थिक वर्ष २०८१/८२ को एघार महिनामा कुल वस्तु निर्यात ७७.८ प्रतिशतले वृद्धि भई रु.२४७ अर्ब ५७ करोड पुगेको छ भने कुल वस्तु आयात १३.१ प्रतिशतले वृद्धि भई १६ खर्ब ४४ अर्ब ८० करोड पुगेको छ । यस अवधिमा व्यापार घाटा ६.३ प्रतिशतले वृद्धि भई रु.१३ खर्ब ९७ अर्ब २३ करोड पुगेको छ । निर्यातको वृद्धिदर उच्च भए पनि आधार सानो भएको र आयात लयमा फर्कन थालेकाले आगामी वर्ष व्यापार घाटा केही फराकिलो हुने अनुमान छ ।
४१. आर्थिक वर्ष २०८१/८२ को एघार महिनामा विप्रेषण आप्रवाह नेपाली रुपैयाँमा १५.५ प्रतिशत र अमेरिकी डलरमा १२.७ प्रतिशतले वृद्धि भएको छ । यस अवधिमा वैदेशिक रोजगारीमा जाने नेपालीको संख्या (नयाँ तथा नवीकरणसहित) अघिल्लो वर्षको सोही अवधिको तुलनामा ११.४ प्रतिशतले वृद्धि भई ७,६०,३९१ पुगेको छ । आर्थिक वर्ष २०८२/८३ मा बाह्य परिस्थिति अनुकूल रहेमा विप्रेषण आप्रवाहको वृद्धिदर सन्तोषजनक रहने अनुमान छ ।
४२. आर्थिक वर्ष २०८१/८२ को एघार महिनामा शोधनान्तर स्थिति रु.४९१ अर्ब ४४ करोडले र चालु खाता रु.३०७ अर्ब ३१ करोडले बचतमा रहेको छ । आयातको तुलनामा विप्रेषण आप्रवाह वृद्धि उच्च रहेकोले शोधनान्तर स्थिति र चालु खातामा उल्लेख्य बचत कायम हुन सकेको छ । आर्थिक वर्ष २०८२/८३ मा समेत चालु खाता र शोधनान्तर स्थिति बचतमा रहने अनुमान छ ।
४३. आर्थिक वर्ष २०८१/८२ को एघार महिनामा कुल विदेशी विनिमय सञ्चिति २५.९ प्रतिशतले वृद्धि भई २०८२ जेठ मसान्तमा रु.२५ खर्ब ६९ अर्ब ३८ करोड पुगेको छ । अमेरिकी डलरमा यस्तो सञ्चिति २२.२ प्रतिशतले वृद्धि भई १८ अर्ब ६५ करोड पुगेको छ । यस अवधिमा कायम रहेको विदेशी विनिमय सञ्चिति करिव १४.७ महिनाको वस्तु तथा सेवा आयात धान्न पर्याप्त रहेको छ । आगामी आर्थिक वर्षमा समेत चालु खाता र शोधनान्तर स्थिति अनुकूल भई पर्याप्त विदेशी विनिमय सञ्चिति कायम रहने अनुमान छ ।

सरकारी वित्त

४४. नेपाल सरकार, महालेखा नियन्त्रक कार्यालयका अनुसार आर्थिक वर्ष २०८१/८२ को एघार महिनामा संघीय सरकारको कुल खर्च ८.६ प्रतिशतले वृद्धि भएको छ । यसमध्ये कुल खर्चमा चालु खर्चको अंश ६६.४ प्रतिशत र पुँजीगत खर्चको अंश ११.२ प्रतिशत रहेको छ । यसैगरी, यस अवधिमा नेपाल सरकारको राजस्व परिचालन १०.५ प्रतिशतले बढेको छ । यसमध्ये कर राजस्व १०.७ प्रतिशत र गैरकर राजस्व ८.८ प्रतिशतले बढेको छ । कुल राजस्वमा कर राजस्वको अंश ९०.३ प्रतिशत रहेको छ ।
४५. नेपाल सरकार, सार्वजनिक ऋण व्यवस्थापन कार्यालयका अनुसार आर्थिक वर्ष २०८१/८२ को एघार महिनामा रु.३१४ अर्ब ९९ करोड आन्तरिक ऋण र रु.९९ अर्ब २० करोड बाह्य ऋण गरी कुल रु.४१४ अर्ब १९ करोड ऋण परिचालन भएको छ । यस अवधिमा आन्तरिक तथा बाह्य ऋण गरी रु.२६६ अर्ब ६६ करोड ऋण भुक्तानी भएको छ ।

४६. नेपाल सरकारले आर्थिक वर्ष २०८२/८३ का लागि रु.१९ खर्ब ६४ अर्बको बजेट प्रस्तुत गरेको छ। यसमध्ये पुँजीगत खर्च रु.४०७ अर्ब ८९ करोड रहेको छ। बजेटमा खर्च व्यहोर्ने स्रोतहरूमध्ये राजस्व परिचालनबाट रु.१३ खर्ब १५ अर्ब र वैदेशिक अनुदानबाट रु.५३ अर्ब ४५ करोड व्यहोर्दा रु. ५ खर्ब ९६ अर्ब न्यून हुने देखिएको छ। उक्त बजेट घाटा पूर्ति गर्न आन्तरिक ऋण रु.३६२ अर्ब र बाह्य ऋण रु.२३३ अर्ब ६६ करोड परिचालन हुने अनुमान गरिएको छ।

मौद्रिक तथा वित्तीय क्षेत्र

४७. आर्थिक वर्ष २०८१/८२ को एघार महिनामा विस्तृत मुद्राप्रदाय ८.२ प्रतिशतले वृद्धि भएको छ। अघिल्लो वर्षको सोही अवधिमा यस्तो मुद्राप्रदाय ९.१ प्रतिशतले वृद्धि भएको थियो। गत वर्षको तुलनामा आर्थिक वर्ष २०८१/८२ को एघार महिनामा खुद वैदेशिक सम्पत्ति उल्लेख्य रूपमा बढे तापनि खुद आन्तरिक सम्पत्तिको विस्तार न्यून रहेकाले विस्तृत मुद्राप्रदाय विस्तार कम हुन गएको हो।
४८. आर्थिक वर्ष २०८१/८२ को एघार महिनामा बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले निजी क्षेत्रतर्फ रु.४०७ अर्ब ६२ करोड कर्जा विस्तार गरेका छन्। वार्षिक बिन्दुगत आधारमा २०८२ जेठ मसान्तमा बैंक तथा वित्तीय संस्थाको निजी क्षेत्रतर्फको कर्जा प्रवाह ८.७ प्रतिशतले बढेको छ। गत वर्षको सोही अवधिमा यस्तो कर्जा ५.६ प्रतिशतले बढेको थियो। वार्षिक बिन्दुगत आधारमा २०८२ जेठ मसान्तमा निक्षेप परिचालन १२.० प्रतिशतले वृद्धि भएको छ। गत वर्षको सोही अवधिमा यस्तो निक्षेप १२.६ प्रतिशतले वृद्धि भएको थियो।
४९. बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूमा तरलता पर्याप्त रहेकोले निक्षेप र कर्जाको ब्याजदर घट्दो क्रममा रहेका छन्। २०८१ जेठमा वाणिज्य बैंकहरूको औसत आधार दर ८.१७ प्रतिशत रहेकोमा २०८२ जेठमा ६.०९ प्रतिशतमा झरेको छ। त्यसैगरी, २०८१ जेठमा वाणिज्य बैंकहरूको निक्षेपको भारित औसत ब्याजदर ६.१७ प्रतिशत र कर्जाको भारित औसत ब्याजदर १०.१५ प्रतिशत रहेकोमा यस अवधिमा क्रमशः ४.२९ प्रतिशत र ७.९९ प्रतिशत कायम भएको छ।
५०. पछिल्ला दुई वर्ष अर्थतन्त्रमा देखिएको शिथिलताले बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको कर्जा असुलीसमेत प्रभावित भई २०८१ चैतमा निष्कृय कर्जा अनुपात ५.२४ प्रतिशत पुगेको छ। गत वर्षको सोही अवधिमा यस्तो अनुपात ३.९८ प्रतिशत रहेको थियो। यद्यपि, बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले कायम राख्नु पर्ने न्यूनतम पुँजीकोष अनुपात र तरल सम्पत्ति नियामकीय सीमाभित्रै रहेको छ।

आर्थिक वर्ष २०८२/८३ को मौद्रिक नीतिको कार्यदिशा, संरचना र मौद्रिक उपाय कार्यदिशाको आधार

५१. वित्तीय प्रणालीमा अधिक तरलता कायम भई कर्जाको ब्याजदर घट्दै गएको पृष्ठभूमिमा समग्र मागमा सुधार हुँदै आएको छ। आर्थिक वर्ष २०८१/८२ मा मुद्रास्फीति ५.० प्रतिशतको हाराहारी कायम गर्ने उल्लेख भएकोमा एघार महिनासम्मको औसत मुद्रास्फीति ४.२४ प्रतिशत

- रहेको छ । विगत ६ महिनादेखि मुद्रास्फीति क्रमशः घट्दै २०८२ जेठमा २.७२ प्रतिशत रहेको छ । त्यसैगरी, न्यूनतम ७ महिनाको वस्तु तथा सेवा आयात घातन पर्याप्त हुने गरी विदेशी विनिमय सञ्चिति कायम गर्ने मौद्रिक नीतिको लक्ष्य रहेकोमा २०८२ जेठमा कायम सञ्चिति १४.७ महिनाको वस्तु तथा सेवाको आयात घातन पर्याप्त रहेको छ । यस बैंकले प्रक्षेपित र अपेक्षित मुद्रास्फीतिको अन्तर तथा विदेशी विनिमय सञ्चितिको आधारमा नीतिगत दरसम्बन्धी निर्णय लिँदै आएको छ । उपर्युक्त सहज परिस्थितिमा समग्र माग अभिवृद्धि गर्न मौद्रिक नीतिको कार्यदिशा केही लचिलो बनाउनु आवश्यक देखिएको छ । यसका साथै, निक्षेपको वास्तविक व्याजदर नकारात्मक हुन नदिनेतर्फ समेत ध्यान दिइएको छ ।
५२. कोभिड महामारीपश्चात् कुल गार्हस्थ्य उत्पादनमा कुल स्थिर पुँजी निर्माणको हिस्सा घट्दै गएको छ भने कुल स्थिर पुँजीमा निजी क्षेत्रको पुँजी निर्माणको अंशसमेत न्यून हुँदै गएको देखिन्छ । वित्तीय मध्यस्थता लागत र कर्जाको व्याजदर न्यून हुँदा पनि पुँजी निर्माणमा अपेक्षित सुधार आउन नसकेको हुँदा अर्थतन्त्रका सबल अग्र-पृष्ठ सम्बन्ध भएका एवम् उत्पादन र पुँजी निर्माणमा प्रत्यक्ष योगदान गर्ने क्षेत्र तर्फ वित्तीय साधन परिचालनमा ध्यान दिनुपर्ने भएको छ ।
५३. कोभिड-१९ महामारीबाट अर्थतन्त्रमा परेको असर न्यूनीकरण गर्न अवलम्बन गरिएका गैरपरम्परागत मौद्रिक उपायहरू र नीतिगत सहजतापश्चात् मुद्रास्फीति र विदेशी विनिमय सञ्चितिमा दबाव देखिएको थियो । विगत दुई वर्षदेखि उपरोक्त आर्थिक चरहरू माथिको दबाव कम हुन थालेकोले मौद्रिक उपाय र नियामकीय व्यवस्थाहरूलाई सहज बनाउँदै लगिएको छ । तथापि, पर्याप्त तरलता र न्यून व्याजदरका बावजुद कर्जा प्रवाह अपेक्षित रूपमा बढ्न नसकेकोले विवेकशील नियमन लगायतका नियामकीय व्यवस्थाहरूसँगको तादात्म्यता सहितको आर्थिक तथा मौद्रिक नीतिगत सुधारमा जोड दिनु पर्ने भएको छ ।
५४. व्याजदर करिडोर संरचनाको कार्यान्वयनबाट मौद्रिक नीतिको सञ्चालन लक्ष्यको अनुगमन गर्न र नीतिगत पारदर्शिता तथा जवाफदेहिता अभिवृद्धि गर्न सहयोग पुगेको छ । व्याजदरमा आधारित मौद्रिक प्रसार थप सुदृढ बनाउन व्याजदर करिडोरको कार्यान्वयनमा अन्तर्राष्ट्रिय असल अभ्यास अनुसरण गर्दै करिडोरको विद्यमान माथिल्लो र तल्लो सीमाको अन्तर घटाई साँघुरो बनाउन आवश्यक छ । त्यसैगरी, खुला बजार कारोबारलाई प्रभावकारी बनाउन तरलता प्रवाह र प्रशोचनका व्यवस्थाहरूमा सुधार गर्दै अल्पकालीन व्याजदरहरू करिडोरको सीमाभित्र कायम राख्न व्याजदरसम्बन्धी नीतिगत सुधारमा ध्यान दिनु पर्ने भएको छ ।
५५. पछिल्लो समय मुद्रास्फीति न्यून रहेको र विदेशी विनिमय सञ्चिति सुविधाजनक अवस्थामा रहेतापनि विश्व अर्थतन्त्रमा बेलाबखत देखिने भूराजनैतिक तनाव, व्यापार असहजता र कच्चा तेलको मूल्यमा हुने उत्तार-चढावबाट उत्पन्न हुने जोखिमलाई ध्यान दिनु पर्ने हुन्छ । तसर्थ, मुद्रास्फीति, व्यापार घाटा, विप्रेषण आप्रवाह, शोधनान्तर जस्ता प्रमुख आर्थिक तथा वित्तीय परिसूचकहरूको नियमित अनुगमन गरी कर्जा विस्तारबाट मूल्य र बाह्य क्षेत्रमा दबाव पर्न नदिने गरी मौद्रिक व्यवस्थापन गर्न जोड दिनु पर्ने भएको छ ।

मौद्रिक नीतिको कार्यदिशा

५६. सहज मुद्रास्फीति, सुविधाजनक विदेशी विनिमय सञ्चितिको स्थिति र परिदृश्यलाई मध्यनजर गर्दै अर्थतन्त्रलाई गतिशील बनाउन मौद्रिक नीतिको कार्यदिशा सजगतापूर्वक लचिलो बनाइएको छ । यसबाट निजी क्षेत्रको पुँजी निर्माण र सरकारको आन्तरिक ऋण परिचालनको लागतमा समेत कमी आई आर्थिक गतिविधि अभिवृद्धि सहज हुने अपेक्षा गरिएको छ ।
५७. वित्तीय स्थायित्व कायम गर्दै कर्जाको पहुँच र गुणस्तर अभिवृद्धि तथा कर्जा अधिकेन्द्रीकरण कम गर्न मौद्रिक उपाय र विवेकशील नियमन लगायतका नियामकीय व्यवस्थाहरूमा तादात्म्यता कायम गरिएको छ ।
५८. खुला बजार कारोबार एवम् ब्याजदर करिडोरलाई थप सुदृढ बनाई मौद्रिक प्रसार संयन्त्रलाई प्रभावकारी बनाइएको छ ।

मौद्रिक नीतिको संरचना र लक्ष्य

५९. आर्थिक वर्ष २०८२/८३ मा ५.० प्रतिशतको हाराहारीमा मुद्रास्फीति र कम्तीमा सात महिनाको वस्तु तथा सेवा आयात धान्न पर्याप्त विदेशी विनिमय सञ्चिति कायम गर्दै नेपाल सरकारको बजेट वक्तव्यमा उल्लेख भएबमोजिम ६.० प्रतिशतको आर्थिक वृद्धि हासिल गर्न मौद्रिक तरलता र विदेशी विनिमय व्यवस्थापन गरिनेछ ।
६०. आर्थिक वर्ष २०८२/८३ को लागि विस्तृत मुद्रा प्रदायको वृद्धिदर १३.० प्रतिशत र निजी क्षेत्रतर्फ जाने कर्जा वृद्धि दर १२.० प्रतिशतसम्म रहने प्रक्षेपण गरिएको छ ।

अन्तरिम र सञ्चालन लक्ष्य

६१. नेपाली रुपैयाँको भारतीय रुपैयाँसँगको स्थिर विनिमय दरलाई मौद्रिक नीतिको अंकुशको रुपमा लिईदैं आएकोमा यसलाई अन्तरिम लक्ष्यको रुपमा यथावत् राखिएको छ ।
६२. बैंक तथा वित्तीय संस्थाको भारित औसत अन्तरबैंक दरलाई मौद्रिक नीतिको सञ्चालन लक्ष्यको रुपमा यथावत राख्दै स्वचालित र नियममा आधारित खुला बजार कारोबार सञ्चालनलाई निरन्तरता दिइएको छ ।
६३. बैंक तथा वित्तीय संस्थाको भारित औसत अन्तरबैंक दरलाई नीतिगत दरको हाराहारीमा कायम हुने गरी खुला बजार कारोबार सञ्चालन गरिनेछ ।

मौद्रिक उपकरण

६४. ब्याजदर करिडोरको माथिल्लो सीमाको रुपमा रहेको बैंकदरलाई ६.५ प्रतिशतबाट घटाई ६.० प्रतिशत र ब्याजदर करिडोरको तल्लो सीमाको रुपमा रहेको निक्षेप संकलन दरलाई ३.० प्रतिशतबाट घटाई २.७५ प्रतिशत निर्धारण गरिएको छ । नीतिगत दरलाई ५.० प्रतिशतबाट घटाई ४.५ प्रतिशत कायम गरिएको छ ।

१२ नेपाल राष्ट्र बैंक

६५. बैंकदरमा स्थायी तरलता सुविधा प्रदान हुने विद्यमान व्यवस्थालाई निरन्तरता दिइएको छ ।
६६. अनिवार्य नगद अनुपात र वैधानिक तरलता अनुपातसम्बन्धी विद्यमान व्यवस्थालाई निरन्तरता दिइएको छ ।
६७. बैंकिङ प्रणालीमा रहने संरचनागत प्रकृतिको तरलता व्यवस्थापनलाई प्रभावकारी बनाउन आवश्यकता अनुसार नेपाल राष्ट्र बैंक ऋणपत्र निस्काशन गरिनेछ ।
६८. बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूबीच गरिने अन्तरबैंक कारोबारलाई थप व्यवस्थित र पारदर्शी बनाई यथार्थ समयको कारोबार यस बैंकले प्रत्यक्ष अनुगमन गर्न सकिने गरी प्रणालीगत सुधार गरिनेछ ।

आर्थिक वर्ष २०८२/८३ को वित्तीय क्षेत्र र विदेशी विनिमयसम्बन्धी नीति

६९. अर्थतन्त्र कमिक रुपमा लयमा फर्कन थाले पनि बैंक तथा वित्तीय संस्थामा निष्कृत्य कर्जा र गैरबैंकिङ सम्पत्ति बढेको छ । यसबाट पुँजी कोषमा दबाव पर्न गई कर्जा लगानी क्षमता समेत प्रभावित भएको छ । ऋणीहरू कालो सूचीमा पर्ने क्रम बढ्दै गएको छ । तसर्थ, बैंक तथा वित्तीय संस्थाको कर्जा लगानी क्षमता बढाउने, कर्जा व्यवस्थापनलाई सहज बनाउने र पुँजीकोष सुदृढ बनाई वित्तीय स्थायित्व कायम गर्ने कार्य प्राथमिकतामा रहेको छ । साथै, सम्पत्ति व्यवस्थापन कम्पनी स्थापनामा प्राथमिकता दिई बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको निष्कृत्य कर्जा र गैरबैंकिङ सम्पत्ति व्यवस्थापनमा ध्यान दिनु आवश्यक छ ।
७०. बैंकिङ प्रणालीमा रहेको अधिक तरलता र न्यून ब्याजदरबाट अर्थतन्त्रले लाभ लिन सक्ने अवस्था छ । यसका लागि बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले कर्जा प्रवाह गर्दा स्वनियमनमा रही ऋणीको परियोजना, ज्ञान, सीप र क्षमताको विश्लेषणलाई उच्च प्राथमिकता दिनु आवश्यक छ । वित्तीय स्थायित्वका लागि अन्तर्राष्ट्रिय मापदण्डमा आधारित नियमनका व्यवस्थालाई लागु गर्दै क्रमशः अतिरिक्त नियमनहरू खुकुलो बनाउने र जोखिममा आधारित अनुगमन/सुपरिवेक्षणलाई उच्च प्राथमिकतामा राखी कर्जासम्बन्धी निर्णयमा बैंक तथा वित्तीय संस्थालाई थप जिम्मेवार बनाउनु आवश्यक छ ।
७१. प्रविधिको तीव्र विकास र उपयोगसँगै वित्तीय प्रणाली नयाँ चरणमा प्रवेश गरेको छ । आधुनिक प्रविधिको विकासलाई आत्मसात गर्दै वित्तीय क्षेत्रमा नयाँ सीप, क्षमता र अवसरको सदुपयोग गर्नु पर्ने हुन्छ । यसका लागि संस्थागत विविधता कायम गरी वित्तीय साधन पहुँचयोग्य र प्रतिस्पर्धी बनाउन बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूलाई विशिष्टकृत सेवा प्रदान गर्न प्रोत्साहन गर्न आवश्यक छ ।
७२. आर्थिक वर्ष २०८२/८३ को मौद्रिक नीतिको कार्यदिशासँग सामञ्जस्य हुने गरी विवेकशील नियमन एवम् नियामकीय, विदेशी विनिमय व्यवस्थापन, भुक्तानी प्रणाली र सम्पत्ति शुद्धीकरणसँग सम्बन्धित नीतिगत व्यवस्थाहरू गरिएको छ ।

नियमन तथा सुपरिवेक्षण

७३. वित्तीय प्रणालीमा देखिएका विद्यमान अवसर र चुनौतीहरूको सम्बोधन गर्दै वित्तीय प्रणालीको दिगो विकास र विस्तारको लागि दोस्रो वित्तीय क्षेत्र रणनीति नेपाल सरकारबाट स्वीकृत भएपश्चात् कार्यान्वयनमा ल्याइनेछ ।
७४. निजी आवासीय घर निर्माण/खरिद गर्न प्रवाह गर्ने कर्जाको सीमा रु.२ करोडबाट बढाई रु.३ करोड कायम गरिनेछ । पहिलो घर निर्माण/खरिद गर्दा यस्तो कर्जा प्रवाहको लागि कर्जा मूल्य अनुपात बढीमा ८० प्रतिशतसम्म र अन्यको हकमा बढीमा ७० प्रतिशतसम्म कायम गर्न सक्ने व्यवस्था मिलाइनेछ ।
७५. चालु पुँजी कर्जासम्बन्धी मार्गदर्शनलाई कृषि, साना तथा घरेलु उद्योग, शिक्षा, स्वास्थ्य, खेलकुद, सञ्चार र मिडिया हाउस लगायतको व्यवसायको प्रकृति र कर्जा भुक्तानी-आम्दानी चक्रको आधारमा आवश्यकतानुसार परिमार्जन गरिनेछ ।
७६. विद्यमान कर्जाको वर्गीकरण तथा कर्जा नोक्सानी व्यवस्था अध्ययन गरी आवश्यकतानुसार पुनरावलोकन गरिनेछ ।
७७. कृषि तथा लघु, घरेलु, साना र मझौला व्यवसायमा कर्जा सहजीकरण गरी न्यून र मध्यम आय भएका घर परिवारको जीवनस्तर सुधारमा सहयोग पुऱ्याउने उद्देश्यले देहायबमोजिमको व्यवस्था गरिनेछ ।
 - (क) बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले कृषि फसल, कृषियोग्य जमिन र कृषि व्यवसाय संरचनाको धितो आफैले मूल्याङ्कन गरी रु.१० लाखसम्म कृषि वा व्यावसायिक कर्जा प्रवाह गर्न सक्ने व्यवस्था गरिनेछ ।
 - (ख) यसरी प्रवाह हुने रु.१० लाखसम्मको कर्जाको ग्रेस अवधिमा न्यूनतम कर्जा नोक्सानी व्यवस्था गरिनेछ ।
 - (ग) बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले खाद्यान्न, बाली, पशुपंछी, माछापालन लगायत कृषि व्यवसायसँग सम्बन्धित कार्यका लागि व्यक्ति वा व्यावसायिक फर्मलाई फसल तथा उत्पादनको प्रकृतिसँग तालमेल हुने गरी विभिन्न अवधि र प्रकृतिका कर्जा प्रवाह गर्नसक्ने व्यवस्थालाई थप सरलीकरण गर्दै कार्यान्वयनको प्रभावकारी अनुगमन गरिनेछ ।
७८. नेपाल कृषि अनुसन्धान परिषद् (नार्क) ले सिफारिस गरेका जातका कृषि उपजहरूको उत्पादन अभिवृद्धि गर्ने उद्देश्यका लागि बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूबाट प्रवाह हुने कर्जामा सहजीकरण गरिनेछ ।
७९. हुलाकी राजमार्ग तथा मध्य-पहाडी लोकमार्ग आसपासका क्षेत्रमा खाद्य प्रविधि तथा गुण नियन्त्रण विभागबाट खाद्य स्वच्छता स्तरीकरण लोगो (संकेत) लिएका होटल तथा रेष्टुरेन्ट र राजमार्ग/लोकमार्गको मुख्य बजार आसपासका उद्योग व्यवसायहरूलाई प्रवर्द्धन गर्न उक्त क्षेत्रका उद्योग व्यवसायीहरूलाई प्रवाह हुने कर्जामा देहायबमोजिमका व्यवस्थाहरू गरिनेछ ।
 - (क) रु. ३ करोडसम्म प्रवाह भएको कर्जालाई साना तथा मझौला उद्यममा प्रवाह भएको कर्जामा समावेश गरी तोकिएको क्षेत्रमा प्रवाह हुने कर्जामा गणना गर्ने व्यवस्था मिलाइनेछ ।

- (ख) यस्तो कर्जामा आधार दरमा बढीमा २ प्रतिशत विन्दुसम्म मात्र प्रिमियम थप गरी कर्जा प्रवाह हुने व्यवस्था मिलाइनेछ ।
८०. जाजरकोट, रुकुम लगायतका भूकम्पप्रभावित क्षेत्रमा परियोजना रहेका व्यावसायिक कर्जा तथा उक्त क्षेत्रमा बसोबास गरिरहेका व्यक्तिहरूले लिएको कर्जा पुनरतालिकीकरण/पुनरसंरचना गर्न चाहेमा बैंक तथा वित्तीय संस्थाले ऋणीको आवश्यकता र औचित्यको आधारमा ऋणीको नगद प्रवाह तथा आम्दानी विश्लेषण गरी बुझाउनुपर्ने ब्याज रकमको कम्तीमा १० प्रतिशत रकम असुलउपर गरी पुनरतालिकीकरण/पुनरसंरचना गर्न सक्ने व्यवस्था मिलाइनेछ ।
 ८१. ऊर्जा उत्पादनका क्षेत्रमा प्रवाह गरेको कर्जाको ब्याज पुँजीकरण गर्नेसम्बन्धी व्यवस्थामा पुनरावलोकन गरिनेछ ।
 ८२. बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूबाट शेयर धितोमा प्रवाह हुने मार्जिन प्रकृतिको कर्जाको विद्यमान एकल ग्राहक कर्जा सीमा रु.१५ करोडबाट बढाई रु.२५ करोड बनाइनेछ ।
 ८३. चेक अनादरको कारण कालो सूचीमा पर्ने विद्यमान व्यवस्थामा नीतिगत सहजीकरण गरिनेछ ।
 ८४. बैंकिङ क्षेत्रलाई थप प्रतिस्पर्धी, अनुशासित र जिम्मेवार बनाउन कर्जा, ब्याजदर र समष्टिगत नियमनमा सुधार गर्दै जोखिममा आधारित सुपरिवेक्षण प्रणालीलाई प्रभावकारी बनाइनेछ ।
 ८५. वाणिज्य बैंकहरूको सम्पत्तिको गुणस्तरमा सुधार गर्न सम्पति गुणस्तरको मूल्याङ्कन (Asset Quality Review) गरिनेछ ।
 ८६. बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको तरलता जोखिम न्यूनीकरण गरी स्थायित्व कायम गर्न अन्तर्राष्ट्रिय असल अभ्यासअनुसार Liquidity Coverage Ratio (LCR) र Net Stable Funding Ratio (NSFR) जस्ता व्यवस्थाहरूको प्रभावकारी कार्यान्वयन भएपश्चात् कर्जा निक्षेप अनुपातसम्बन्धी नियामकीय व्यवस्थामा पुनरावलोकन गरिनेछ ।
 ८७. प्रणालीगत रुपमा महत्वपूर्ण रहेका बैंक (Domestic Systemically Important Bank, DSIB) पहिचान गरी त्यस्ता बैंकहरूमा नियमन र सुपरिवेक्षणका थप व्यवस्था लागु गर्न Domestic Systemically Important Bank Framework जारी गरी कार्यान्वयन गरिनेछ ।
 ८८. वाणिज्य बैंकहरूको तरलता जोखिम व्यवस्थापनलाई सुदृढ बनाउन आन्तरिक तरलता पर्याप्तता मूल्याङ्कन प्रक्रिया (Internal Liquidity Adequacy Assessment Process - ILAAP) सम्बन्धी मार्गदर्शन जारी गरिनेछ ।
 ८९. नेपाल सरकारबाट स्वीकृतिप्राप्त निकायमा दर्ता भई सञ्चालनमा रहेका जग्गा विकास तथा भवन निर्माणसँग सम्बन्धित फर्म/कम्पनीलाई प्रवाहित कर्जाका लागि पुनरसंरचना र पुनरतालिकीकरण गर्नका लागि आवश्यक सहजीकरण गरिनेछ ।
 ९०. हायर पर्चेज कर्जा दिने कम्पनीलाई स्वीकृति दिने नीतिगत एवम् प्रकृयागत व्यवस्थामा Fit and Proper Test, कर्जाको ब्याजदर गणना, सेवा शुल्क लगायतका विषयहरूलाई समेटी उक्त नियमाकीय व्यवस्थामा आवश्यक संसोधन गरिनेछ ।
 ९१. नेपाल सरकारले तोकेको पूर्वाधार क्षेत्रमा लगानी गर्ने उद्देश्यले स्थापना भएका निकायले वित्तीय

- श्रोत जुटाउन जारी गरेका डिबेञ्चरमा बैंक तथा वित्तीय संस्थाले लगानी गर्न सकिने व्यवस्था मिलाइनेछ ।
९२. यस बैंकबाट इजाजतपत्र प्राप्त "ख" वर्गका विकास बैंक र "ग" वर्गका वित्त कम्पनीहरूमा विगत लामो समयदेखि बासेल २ र ३ अनुसारका न्यूनतम पुँजी पर्याप्तता अनुपातलगायत विभिन्न नियामकीय मापदण्डहरू कार्यान्वयनमा रहेको सन्दर्भमा "ग" वर्गका राष्ट्रियस्तरका वित्त कम्पनीहरूले प्राथमिक पुँजीको १५ गुणासम्म निक्षेप परिचालन गर्न सक्ने सीमा हटाइनेछ ।
 ९३. बैंक तथा वित्तीय संस्थाले गैर बैंकिङ सम्पत्ति सकार गरेको दुई वर्षसम्म उक्त सम्पत्तिबापत सिर्जना भएको रेगुलेटरी रिजर्भको रकमलाई पूरक पुँजीमा गणना गर्न सकिने व्यवस्था गरिनेछ ।
 ९४. बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको पुँजी वृद्धिमा सहजीकरण गर्ने उद्देश्यले यस बैंकको स्वीकृतिमा आवश्यकतानुसार पुँजी बढाउन सक्ने व्यवस्था गरिनेछ ।
 ९५. नेपाल सरकारको आर्थिक वर्ष २०८२/८३ को बजेट वक्तव्यमा उल्लिखित सहूलियतपूर्ण कर्जाको प्रभावकारी कार्यान्वयनमा सहजीकरण गरिनेछ ।
 ९६. नेपाल सरकारको आर्थिक वर्ष २०८२/८३ को बजेट वक्तव्यमा उल्लेखित औपचारिक वित्तीय प्रणालीबाट विप्रेषण आय भित्र्याउन र उत्पादनशील क्षेत्रमा लगानी गर्न प्रोत्साहित गर्ने र सार्वजनिक निकायबाट हुने सबै भुक्तानीलाई विद्युतीय प्रणालीमा आवद्ध गर्ने विषयमा आवश्यक सहजीकरण गरिनेछ ।
 ९७. बैंक तथा वित्तीय संस्थाको निष्कृत्य कर्जा तथा गैरबैंकिङ सम्पत्ति व्यवस्थापनमा सघाऊ पुऱ्याउने उद्देश्यले सम्पत्ति व्यवस्थापन कम्पनी स्थापनाको लागि आवश्यक ऐन र नियमको मस्यौदा तर्जुमा गरी नेपाल सरकारसमक्ष पेस गरिनेछ ।
 ९८. समस्याग्रस्त हुने अवस्थामा पुगेका बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको समस्याको पहिचान गरी सुधारात्मक कारवाही गर्ने उद्देश्यले कार्यान्वयनमा ल्याइएको शीघ्र सुधारात्मक कारवाहीसम्बन्धी विनियमावली परिमार्जन गरिनेछ ।
 ९९. बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको आधार दर गणना विधिमा सुधार गरी बढी यथार्थपरक बनाइनेछ ।
 १००. नेपाल सरकारको आर्थिक वर्ष २०८२/८३ को बजेट वक्तव्यमा उल्लेख भएअनुसार वित्तीय पहुँच विस्तार गर्न 'नियो बैंक' स्थापनाका लागि कानुनी र प्रक्रियागत व्यवस्था अघि बढाइनेछ ।
 १०१. विद्युतीय भुक्तानी प्रणाली सुदृढ हुँदै गएको सन्दर्भमा बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको विद्यमान शाखा विस्तार नीति पुनरावलोकन गरिनेछ ।
 १०२. विगतमा फरक आवश्यकता र चुनौतीहरूको सम्बोधन गर्न स्थापित कतिपय संस्थाहरूको कार्यदायरा पुनरावलोकन गर्न आवश्यक देखिएको र राज्यको प्राथमिकताप्राप्त क्षेत्रमा साधन परिचालन अपेक्षित रूपमा हुन नसकेको सन्दर्भमा बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको वर्गीकरण र कार्यदायरा पुनरावलोकन गर्न विस्तृत अध्ययन गरिनेछ ।
 १०३. बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले ग्राहकको क्रेडिट स्कोरको आधारमा समेत कर्जा प्रदान गर्ने नीति अवलम्बन गर्दै लगिनेछ ।

लघुवित्त

१०४. लघुवित्त वित्तीय संस्थाले हालको व्यवस्थाअनुसार वार्षिक १५ प्रतिशतभन्दा बढी लाभांश (नगद वा बोनस) वितरण गर्नेसम्बन्धी विद्यमान व्यवस्थामा पुनरावलोकन गरिनेछ ।
१०५. वैदेशिक रोजगारीमा जाने युवाहरूलाई धितो लिई वा नलिई प्रवाह भएको रु.३ लाखसम्मको कर्जालाई विपन्न वर्गको कर्जामा गणना गर्न सकिने व्यवस्था गरिनेछ । महिलाको हकमा यस्तो कर्जा बढीमा रु. ५ लाख गरिनेछ ।
१०६. लघुवित्त वित्तीय संस्थाको कर्जा लक्षित वर्गसम्म पुग्ने सुनिश्चित गरी कर्जा सदुपयोग अभिवृद्धि गर्न लघुवित्तको लागि लक्षित वर्ग, ऋण प्राप्त गर्ने मापदण्ड र ऋणीको योग्यतासम्बन्धी व्यवस्थामा पुनरावलोकन गरिनेछ ।
१०७. बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूबाट प्रवाह हुने विपन्न वर्ग र अन्य निर्देशित कर्जाहरूको सीमा व्यवस्थाको अध्ययन गरी पुनरावलोकन गरिनेछ ।

विदेशी विनिमय व्यवस्थापन

१०८. विदेशी लगानी आकर्षण गर्न वाणिज्य बैंकमार्फत विदेशी विनिमय जोखिम व्यवस्थापन गर्ने व्यवस्था मिलाईनेछ ।
१०९. आर्थिक तथा व्यावसायिक वातावरण सुधार र लगानी अभिवृद्धिमा सहजीकरण हुने गरी “नेपाल राष्ट्र बैंक विदेशी लगानी तथा विदेशी ऋण व्यवस्थापन विनियमावली, २०७८” लाई संशोधन गरिनेछ ।
११०. नेपालमा विदेशी लगानी गर्ने लगानीकर्ता, विदेशी लगानी भएका उद्योग/कम्पनी र नेपालमा संस्थापित विदेशी कम्पनीको शाखा/सम्पर्क कार्यालय/स्थायी संस्थापनाले साँवा, ब्याज तथा लाभांशलगायत फिर्ता भुक्तानी (Repatriation) लैजाने व्यवस्थामा सहजीकरण गरिनेछ ।
१११. भन्सार स्व.घोषणा गर्नु पर्ने नगद विदेशी मुद्राको सीमामा पुनरावलोकन गरिनेछ । साथै, नेपाली नागरिक वा संस्थाको नाममा विदेशमा रहेको विदेशी विनिमयको विवरण पेस गर्नु पर्ने व्यवस्थामा सहजीकरण गरिनेछ ।
११२. सुन आयात तथा बिक्री वितरणसम्बन्धी अध्ययन प्रतिवेदनको सिफारिससमेतको आधारमा नेपाल सरकारको समन्वयमा सुन आयात तथा बिक्री वितरणसम्बन्धी विद्यमान व्यवस्था पुनरावलोकन गरिनेछ ।
११३. बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले गर्ने ननुडेलिभरेबल फरवार्डमा कायम प्राथमिक पुँजीको २० प्रतिशतको सीमालाई वृद्धि गरी २५ प्रतिशत गरिनेछ ।
११४. भारतबाहेक अन्य मुलुकहरूको भ्रमणमा जाने नेपाली नागरिकहरूलाई हाल प्रतिपटक अमेरिकी डलर २,५०० सम्म सटही सुविधा उपलब्ध गराउने व्यवस्था रहेकोमा यस्तो सटही सुविधा वृद्धि गरी अमेरिकी डलर ३,००० कायम गरिनेछ ।

११५. विप्रेषण कम्पनीहरूको अर्थतन्त्रमा योगदान बढ्दै गएको सन्दर्भमा त्यस्ता कम्पनीहरूलाई पुँजी तथा कारोबारका आधारमा वर्गीकरण गर्ने व्यवस्थाको सम्बन्धमा अध्ययन गरिनेछ ।
११६. बंगलादेश र श्रीलंकालगायत विदेशी मुद्राको कारोबार बढ्दै गएको मुलुकहरूका मुद्रालाई परिवर्त्य विदेशी मुद्राको सूचीमा थप गर्दै लगिनेछ ।
११७. विप्रेषण कारोबारमा प्रयोग हुने विनिमय दर (फेडान दर) लाई आवश्यकतानुसार पुनरावलोकन गरिनेछ ।
११८. परिवर्त्य विदेशी मुद्रामा हुने अन्तरबैंक कारोबार सम्बन्धमा नीतिगत व्यवस्था गरिनेछ ।

भुक्तानी प्रणाली

११९. सबल र सुरक्षित भुक्तानी प्रणालीको विकास गरी विद्युतीय माध्यमबाट हुने कारोबार र वित्तीय पहुँच अभिवृद्धि गरिनेछ ।
१२०. वर्तमान परिवेशमा भुक्तानी प्रणालीलाई सबल बनाउन National Payments System Development Strategy को समीक्षा गरी नयाँ रणनीति तर्जुमा गरिनेछ ।
१२१. लघु, साना तथा मझौला व्यवसायीलाई विद्युतीय माध्यमबाट कारोबारमा आधारित भई प्रवाह गरिने कर्जामा सहजीकरण गर्न Digital Lending Guidelines मा परिमार्जन गरिनेछ ।
१२२. भुक्तानी प्रणालीलाई थप सबल, सक्षम र सुरक्षित बनाउन यस क्षेत्रमा हुने नवीन अभ्यास तथा नवप्रवर्तन प्रवर्द्धन गर्न Regulatory Sandbox सञ्चालनमा ल्याइनेछ ।
१२३. भुक्तानीसम्बन्धी कारोबार गर्ने संस्थाहरूको निरीक्षण तथा सुपरिवेक्षण कार्य जोखिममा आधारित बनाइनेछ ।
१२४. प्रणालीगत रुपमा महत्वपूर्ण भुक्तानी प्रणालीको पहिचान गरी प्रभावकारी अनुगमनका लागि Framework for Identifying Systemically Important Payment Systems (SIPS) जारी गरिनेछ ।

सम्पत्ति शुद्धीकरण निवारण

१२५. फाइनान्सियल एक्सन टास्कफोर्स (FATF) को सघन निगरानी सूची (Grey List) बाट मुक्त हुन नेपाललाई प्राप्त कार्ययोजना बमोजिमका कार्य सम्पन्न गर्न सम्बद्ध निकायहरूबीच प्रभावकारी समन्वय गरिनेछ । यस बैंकसँग सम्बन्धित राष्ट्रिय रणनीति तथा कार्ययोजनाको पूर्ण कार्यान्वयनका लागि निगरानी, अनुसन्धान र कारवाहीलाई थप सबल बनाइनेछ ।
१२६. एसिया प्यासिफिक समूह (APG) ले प्रकाशन गरेको नेपालको तेस्रो चरणको पारस्परिक मूल्याङ्कन प्रतिवेदनमा उल्लिखित नियमनकारी निकायहरूसँग सम्बन्धित प्राथमिकताका कार्यहरू (Priority Actions) र सुधारका सुझावहरू (Recommended Actions) प्राथमिकताका साथ कार्यान्वयन गरिनेछ ।
१२७. वित्तीय जानकारी इकाईबाट सम्बन्धित निकायमा सम्प्रेषण गर्ने फाइनान्सियल इन्टेलिजेन्स (Financial Intelligence) लाई स्वचालित बनाई अनुसन्धान कार्यको प्रभावकारिता अभिवृद्धिमा सहजीकरण गरिनेछ ।

वित्तीय समावेशिता र ग्राहक हित संरक्षण

१२८. बैंक तथा वित्तीय संस्था एवम् अन्य वित्तीय सेवा प्रदायकको ग्राहक पहिचान (KYC) विवरण राष्ट्रिय परिचयपत्रमार्फत प्राप्त गर्न सहजीकरण गरिनेछ । ग्राहकले कुनै एक बैंकमा विवरण अद्यावधिक गरेपश्चात् आवश्यक पर्ने निकायले विद्युतीय माध्यमबाट प्राप्त गर्नसक्ने पूर्वाधारको विकासका लागि समेत सहजीकरण गरिनेछ ।
१२९. ग्रामीण क्षेत्रमा ऋणीहरूसँग निरन्तर सम्वादमा रहने उद्देश्यले “ऋणीसँग नेपाल राष्ट्र बैंक” कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ ।
१३०. बैंक तथा वित्तीय संस्थाले विद्यमान कानुनी प्रक्याअन्तर्गत रही आफ्नो कर्जा नियमित गर्दा तथा असुलीलगायतका कार्य गर्दा देखिएका अवाञ्छित गतिविधिबाट सिर्जित जोखिम निरूपणका लागि नेपाल सरकारका सम्बन्धित निकायसँग आवश्यक समन्वय गरिनेछ ।
१३१. बैंक तथा वित्तीय संस्थामा निष्कृय खाताहरूको संख्या उल्लेख्य बढी रहेको सन्दर्भमा उच्च संख्यामा खाता निष्कृय रहने र अन्य व्यक्तिले समेत खाता सञ्चालन गर्ने (Money Mule) प्रवृत्तिले सिर्जना गरेको जोखिमसमेतलाई दृष्टिगत गरी निष्कृय खातालाई न्यून गर्न कार्ययोजना बनाई लागु गरिनेछ ।
१३२. वित्तीय ग्राहक संरक्षण गर्न “वित्तीय ग्राहक संरक्षण मार्गदर्शन” एवम् वित्तीय बजार आचरणसम्बन्धी निर्देशन जारी गरिनेछ ।

अन्त्यमा,

५१. यस मौद्रिक नीतिको कार्यान्वयनबाट मूल्य तथा बाह्य क्षेत्र स्थिरता र वित्तीय स्थायित्व कायम भई समष्टिगत आर्थिक स्थायित्व प्रवर्द्धन हुने, वित्तीय मध्यस्थता प्रभावकारी हुने, वित्तीय समावेशीकरण बढ्ने, भुक्तानी प्रणाली थप आधुनिक, सुरक्षित र भरपर्दो हुने तथा नेपाल सरकारले लिएको आर्थिक लक्ष्य हासिल गर्न सहयोग पुग्ने अपेक्षा गरिएको छ ।
५२. आर्थिक वर्ष २०८२/८३ को मौद्रिक नीतिको तर्जुमामा सहयोग पुऱ्याउने नेपाल सरकारका निकायहरू, उद्योग व्यवसायसँग सम्बन्धित संघ/संस्थाहरू, बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरू, मौद्रिक नीति सल्लाहकार समिति, बैकिङ क्षेत्र सुधार सुझाव कार्यदल, विद्वत वर्ग, सञ्चार माध्यमलगायत सबै सरोकारवालाहरूलाई धन्यवाद ज्ञापन गर्दछु । साथै, यस मौद्रिक नीतिमा व्यवस्था गरिएका नीति तथा कार्यक्रमहरूको कार्यान्वयनमा सदाभै सबैको सहयोग रहने विश्वास लिएको छु ।